

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra kriminologie

**Alkohol jako kriminogenní faktor násilné
kriminality**

Bakalářská práce

Alcohol as A Criminogenic Factor of Violent Crime

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PaedDr. Petr Přecechtěl

AUTOR PRÁCE

Pavel Slavíček

PRAHA

2023

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 12. 3. 2023

Pavel Slaviček

Poděkování

Mé poděkování patří PaedDr. Petru Přecechtělovi, za jeho odborné vedení, pomoc a cenné rady při zpracovávání této práce.

Anotace

Tato bakalářská práce s názvem Alkohol jako kriminogenní faktor násilné kriminality je zaměřena na nastínění základních teoretických poznatků z oboru kriminologie týkající se témat alkoholu a násilné kriminality. Dále práce uvádí kvalitativní výzkum několika kazuistik násilné kriminality páchané pod vlivem alkoholu a porovnává je se zmíněnými teoretickými poznatky.

Klíčová slova

alkohol, násilná kriminalita, kriminologie, epidemiologie, závislost, etiologie násilné kriminality

Annotation

This bachelor thesis named Alcohol as a Criminogenic Factor of Violent crime is focused on interpreting basic theoretical knowledge of criminology connected to the the topic of alcohol and violent crime. In addition to that, the thesis brings a case study of several violent criminal offences committed under the influence of alcohol. Aim of this case study is to compare those criminal offences with the described theoretical knowledge.

Keywords

alcohol, violent crime, criminology, epidemiology, addiction, etiology of violent crime

Obsah

1	Úvod	8
	TEORETICKÁ ČÁST	9
2	Vymezení základních pojmů souvisejících s tématy návykových látek a násilné kriminality	9
3	Alkohol z pohledu adiktologie	12
3.1	Historie alkoholu	12
3.2	Charakteristika pojmu alkohol	12
3.3	Užívání alkoholu	13
3.4	Vylučování alkoholu	14
3.5	Způsoby měření hladiny ethanolu v organismu	14
3.6	Účinky užívání alkoholu	18
3.7	Alkohol v systému návykových látek	19
3.8	Závislost na alkoholu	20
3.9	Příčiny závislosti	21
3.10	Alkoholová epidemiologie	22
3.11	Způsoby kontroly konzumace alkoholu	24
3.11.1	Úprava cen alkoholu	24
3.11.2	Dostupnost alkoholu	24
3.11.3	Preventivní opatření	25
4	Násilná kriminalita pohledem kriminologie	26
4.1	Pojem	26
4.1.1	Agresivita a agrese	26
4.1.2	Násilí a násilná kriminalita	27
4.2	Fenomenologie	28

4.2.1	Stav násilné kriminality	29
4.2.2	Dynamika násilné kriminality	29
4.2.3	Vraždy	30
4.2.4	Loupeže.....	30
4.2.5	Úmyslná ublížení na zdraví	31
4.3	Etiologie	31
4.3.1	Vrozené a získané osobnostní predispozice	31
4.3.2	Sociální a ekonomické faktory	32
4.3.3	Vliv médií	32
4.3.4	Vliv drogové toxikomanie.....	33
4.3.5	Vliv alkoholové toxikomanie	33
4.4	Kontrola násilné kriminality	35
4.4.1	Strategie prevence	35
4.4.2	Rozdělení podle adresátů prevence	37
4.5	Viktimologie násilné kriminality	38
4.5.1	Primární a sekundární oběť	38
4.5.2	Zvláště zranitelné oběti.....	39
4.5.3	Viktimizace	39
	PRAKTICKÁ ČÁST	41
5	Cíle praktické části	41
6	Výzkumný předpoklad a metody výzkumu.....	41
7	Výběr zkoumaných kazuistik	42
8	Analýza jednotlivých případů	42
8.1	Násilí proti úřední osobě 2017	42
8.2	Těžké ublížení na zdraví 2018	43
8.3	Těžké ublížení na zdraví 2019	44

8.4	Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky 2016.....	45
8.5	Vražda 2018.....	45
8.6	Násilí proti úřední osobě 2011	46
8.7	Shrnutí poznatků praktické části	47
9	Závěr	48
10	Seznam použité literatury	50
10.1	Monografie.....	50
10.2	Zákonná úprava a judikáty soudů	51
10.3	Webové stránky a elektronické zdroje	51

1 Úvod

Tato bakalářská práce se zabývá alkoholem a jeho vlivem na nápad násilné kriminality. Toto kriminologické téma je v současné době velmi diskutováno jak v akademických kruzích oboru kriminologie nebo psychologie, tak mezi kontrolními orgány násilné kriminality.

Tuto práci autor rozděluje na dvě části. První, teoretickou část věnuje autor popsání jednotlivých jevů, tedy alkoholu a násilné kriminality a vysvětlení některých základních pojmů v souvislosti s popisovanými tématy. U alkoholu dále popisuje různé jeho aspekty jako historii, jeho definice prismatických různých institucí, jeho působení v lidském organismu nebo některá fakta adiktologické teorie. V neposlední řadě u alkoholu uvádí jeho vliv z hlediska epidemiologie.

Násilnou kriminalitu autor ve své práci uvádí jejím popisem, ve kterém rozvádí aspekty násilné kriminality jako agresivita nebo násilí jako takové. Dále zmiňuje fenomenologii jevu, tedy statistické vyjádření násilné trestné činnosti ve statické i dynamické rovině a rozebírá data dostupná k jednotlivým nejzásadnějším trestným činům násilné kriminality. Velice důležitou část teoretické části poté tvoří etiologie násilné kriminality, ve které se autor zaměřuje na příčiny způsobující násilnou trestnou činnost, samostatnou podkapitolu pak věnuje právě alkoholové toxikomanii ve spojitosti s příčinami násilné kriminality. Další kapitoly jsou vztaženy k násilné kriminalitě pohledem její kontroly a viktimologie.

Praktická část se skládá z analýzy kazuistik násilné trestné činnosti ovlivněné užíváním alkoholu. Autor v této části uvádí jednotlivé poznatky ze soudních judikátů týkající se způsobu provedení daného trestného činu a míry a způsobu ovlivnění pachatele užitím alkoholu. Cílem této části je demonstrovat teoretické poznatky uvedené v první části na několika praktických příkladech, popřípadě odhalit některé rozdíly.

TEORETICKÁ ČÁST

2 Vymezení základních pojmů souvisejících s tématy návykových látek a násilné kriminality

V této úvodní kapitole se autor zaměřuje na vysvětlení některých důležitých pojmů zásadních pro pochopení témat spojených s návykovými látkami, alkoholem a násilnou kriminalitou.

Jedním z ústředních pojmů vztahující se k návykovým látkám a alkoholu je pojem abúzus. Kriminologický slovník toto vyjádření popisuje jako „zneužívání drogy, které může vést ke vzniku závislosti.“¹ Dále jsou s tímto pojmem spojeny doplňující termíny úzus a misúzus. Úzus znamená předepsané užívání, zpravidla tak hovoříme o droze užitě jako lék. Misúzus je chybné užívání zpravidla nevědomě.²

Alkoholemie je jeden z důležitých termínů adiktologie týkající se alkoholových závislostí. Alkoholemii můžeme definovat jako množství ethanolu v krvi. Obvykle je udáván v desetinách procenta objemu (promile).³

Craving, jinak také nazýván bažení je termín spojený zejména s projevy závislosti. Je to stav, při kterém uživatel drogy pociťuje výraznou touhu k užívání drogy. Tento stav zpravidla u uživatele vzniká jako jeden z abstinenčních příznaků. Odborníky je pak označován jako jeden z faktorů pro diagnózu závislosti.⁴

¹ ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 19.

² Tamtéž str. 114 a 214.

³ KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 978-80-247-4331-8, str. 52.

⁴ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. [online]. [cit. 10. 3. 2023] Praha: Filia Nova a.s., 2001. ISBN 80-238-8014-4, str. 24. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/files/Glosar_pojmu_ISBN_80-238-8014-4_rok-2001.zip

Jedním z termínů používaných i laickou veřejností je droga. Definice tohoto slova můžeme najít mnoho. Například WHO za drogy označuje látky, které po užití mají vliv na mentální funkce jako vjemy, nálady nebo emoce.⁵

Intoxikaci, jako jeden z dalších adiktologických pojmů, můžeme vyjádřit jako dočasné ovlivnění člověka v závislosti na užití látky. Intoxikace ovlivňuje jak psychické, tak fyzické procesy uživatele.⁶

Návykové látky jsou na rozdíl od pojmu „drogy“ trestněprávní pojem. Podle § 130 trestního zákoníku jsou jimi alkohol, omamné látky, psychotropní látky a ostatní látky způsobící nepříznivě ovlivnit psychiku člověka nebo jeho rozpoznávací schopnosti nebo sociální chování.⁷ V návaznosti na tento pojem považuje autor za důležité uvést definici omamných a psychotropních látek. Tento pojem je v Kriminologickém slovníku popsán jako:

„látky, u nichž vzniká nebezpečí chorobného návyku nebo psychických změn v osobnosti jedince, které vedou k chování, jenž je škodlivé pro společnost nebo pro toho, kdo je opakovaně užívá bez odborného dohledu.“⁸

Dalšími důležitými kriminologickými pojmy jsou latentní, registrovaná a skutečná kriminalita. Registrovanou kriminalitou jsou všechny kriminální činy, o kterých se dozví příslušné orgány činné v trestním řízení. Latentní kriminalita je taková kriminalita, která není orgány zaregistrována. Latentní kriminalita vzniká dvěma způsoby. U prvního způsobu není daná kriminalita vůbec nahlášena, nebo policejními orgány nebyla vyhledána. Taková latentní kriminalita je označována jako přirozená. Druhý způsob je označován jako umělá latence a je zapříčiněn chybou orgánů činných v trestním řízení. Umělá latentní kriminalita vzniká absencí evidování nahlášené kriminality, což vyústí v její opomenutí.⁹

⁵ World Health Organization: *Drugs (psychoactive)*. [online]. [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/drugs-psychoactive#tab=tab_1

⁶ SAM, N. Psychology dictionary: Substance intoxication. [online]. [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://psychologydictionary.org/substance-intoxication/>

⁷ Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4, str. 126.

⁹ POLÁK, Peter. Kriminologické ukazatele kriminality. In: JELÍNEK, Jiří. *Kriminologie*. Praha: Leges. 2021. ISBN 978-80-7502-499-2 str. 231.

Kvantitu registrované kriminality můžeme vyjádřit také souslovím nápad trestné činnosti. S nápadem trestné činnosti pak také souvisí pojem prevalence. Tento pojem označuje stav určitého jevu vyčíslením jeho výskytů v určitém časovém úseku.

Tolerance a toxikomanie jsou dalšími pojmy týkající se adiktologické teorie. Toxikomanii označuje glosář pojmů od Kamila Kaliny jako periodické užívání návykové látky, vedoucí ke vzniku závislosti. Tolerance na toxikomanii určitým způsobem navazuje. Je to míra účinku drogy při jejím užívání. Postupným užíváním se tolerance proti účinkům drogy může zvyšovat.¹⁰

¹⁰ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblastí drog a drogových závislostí*. [online]. [cit. 10. 3. 2023] Praha: Filia Nova a.s., 2001. ISBN 80-238-8014-4, str. 110 a 111. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/files/Glosar_pojmu_ISBN_80-238-8014-4_rok-2001.zip

3 Alkohol z pohledu adiktologie

3.1 Historie alkoholu

Historie výroby alkoholu sahá až do neolitického období, první stopy poukazující na výrobu alkoholu sahají až do roku 10 000 před Kristem. Z písemností starověkých civilizací vychází první zmínky o lékařském, náboženském, ale i sociálním využití alkoholu. Středověk a zejména tehdejší technologická vyspělost arabského světa přinesly novou formu výroby alkoholu. Zatímco ve starověku se alkohol vyráběl výhradně fermentací, ve středověku poznávali lidé i možnost destilace, která umožnila výrobu látek s vyšším obsahem alkoholu než kdykoliv předtím. V době průmyslové revoluce se alkohol stal dostupnějším, tím se dostal i do nižších společenských vrstev a jeho sociální dopad se stal nepřehlédnutelný, což také dokazují například tehdejší úpravy legislativy týkající se konzumace a obchodu s alkoholickými nápoji. Právě dlouhá a rozmanitá historie alkoholu vysvětluje, proč je právě tato droga veřejně do značné míry akceptována, a proč je tak výrazně spojena se sociálním jednáním.¹¹

3.2 Charakteristika pojmu alkohol

Podle Světové zdravotnické organizace (WHO) je alkohol toxická, psychoaktivní látka ovlivňující funkce centrální nervové soustavy uživatele vedoucí ke zhoršení stabilizace těla a motoriky, což zvyšuje riziko zranění i při běžných aktivitách. WHO dále zdůrazňuje zdravotní rizika konzumace alkoholu, a to zejména vliv na potlačení funkcí imunitního systému konzumenta a s tím spjatá rizika předčasného úmrtí.¹²

¹¹ HOLCNEROVÁ, Petra. *Alkohol - Historie* [online], Praha: Centrum adiktologie, PK 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2007. [cit. 14. 2. 2023], str. 3 - 10. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/418/alkohol-uvod-historie.pdf>

¹² World Health Organization: Harmful use of alcohol. [online]. [cit. 18. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/health-topics/alcohol>

V českém právním systému alkoholické nápoje definovány v zákoně o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek jako nápoje s vyšším obsahem ethanolu než 0,5 objemového procenta.¹³

Chemická definice alkoholu je výrazně obsáhlejší. Zatímco v běžné řeči znamená alkohol zpravidla tekutina s obsahem ethanolu, z hlediska chemie tvoří alkoholy, společně s fenoly, skupinu hydroxysloučenin. Tyto organické deriváty vody jsou charakteristické obsahem hydroxylové skupiny (-OH). Alkoholy se v zásadě odlišují od fenolů obsahem uhlovodíkového zbytku v podobě alifatického řetězce s obecným vzorcem (R-OH).¹⁴

V užším, běžně používaném slova smyslu, je alkohol jakýkoliv nápoj s obsahem ethanolu. Ethanol (CH₃CH₂OH) je látka ze skupiny alkoholů. Mimo potravinářské odvětví se ethanol tzv. denaturuje, což znamená přidání látek zamezujících konzumaci, a používá se jako důležité rozpouštědlo. V potravinářství se pak kvašením nebo destilací vyrobený ethanol přidává v různých poměrech do procesu výroby alkoholických nápojů.¹⁵

Z hlediska adiktologie je alkohol, zde míněno nápoj s obsahem ethanolu, toxická, návyková látka spadající společně s nikotinem do skupiny legálních, státem regulovaných drog. Je nutné zmínit, že ethanol produkují i střevní bakterie nebo kvasné procesy v ovoci. V těchto případech je však koncentrace ethanolu oproti alkoholickým nápojům velice nízká.¹⁶

3.3 Užívání alkoholu

Alkoholické nápoje jsou zpravidla aplikovány ústně. Díky snadnému vstřebávání do organismu skrze biologické membrány lidského organismu, je možné je užívat i jiným způsobem, není to však běžné. Účinky po požití závisí na několika

¹³ Zákon č. 65/2017 Sb., o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek v posledním znění

¹⁴ BŘÍŽDALA, Jan. *Organická chemie pro gymnázia*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 978-80-270-8161-5, str. 63 – 65.

¹⁵ BŘÍŽDALA, Jan. *Organická chemie pro gymnázia*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 978-80-270-8161-5, str. 68 – 69.

¹⁶ KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 978-80-247-4331-8, str. 51.

faktorech. Prázdný žaludek, vyšší teplota nápoje nebo přítomnost kyseliny uhličité v nápoji mohou urychlit vstřebávání ethanolu do krve. Resorpci také přispívá množství orgánů, přes které se ethanol vstřebává. Až 70 % orgánů lidského těla ethanol přijímá. Takovéto orgány označujeme jako distribuční prostor. Zaplněný žaludek, zejména špatně stravitelným jídlem, rychlost resorpce naopak zpomaluje. V závislosti na těchto okolnostech konzumace, se ethanol v maximální míře do krve vstřebá po 30-90 minutách od požití.¹⁷

3.4 Vylučování alkoholu

Naprostá většina ethanolu je z organismu vyloučena prostřednictvím procesů oxidace. Zhruba dvě třetiny oxidačních procesů probíhají v játrech. Dále se na oxidaci podílí také například žaludek. V játrech nejprve ethanol zoxiduje na toxický acetaldehyd, ten je poté katalyzován za pomoci enzymu alkoholdehydrogenáza. Množství tohoto enzymu je u každé osoby individuální, což je také jeden z důvodů obtížnosti odhadu rychlosti odbourávání ethanolu z krve. Alkoholdehydrogenázou je acetaldehyd přeměněn na kyselinu octovou, která již pro organismus není škodlivá a je následně vyloučena, nebo zpracována metabolismem. Mimo oxidace vylučuje tělo malé množství ethanolu i prostřednictvím moči či dechu.¹⁸

3.5 Způsoby měření hladiny ethanolu v organismu

Způsobů, jak změřit obsah ethanolu v lidském organismu je hned několik. Liší se jak svou přesností, tak v možnostech, kdy je vhodné, nebo možné daný způsob využít.

První možností je matematický výpočet podle takzvaného Widmarkova vzorce. Uživatel pomocí dosažení jemu známých hodnot do rovnice přibližně vypočítá

¹⁷ KOOLMAN, Jan, RÖHM, Klaus-Heinrich. *Barevný atlas biochemie*. 1. české vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2977-0. str. 326.

¹⁸ Tamtéž

obsah ethanolu v krvi. Tento výpočet lze však vždy považovat pouze za orientační, a to z důvodu již dříve popsané individuálnosti oxidace alkoholu v lidském organismu. Podob Widmarkova vzorce je hned několik, z důvodů upravování vzorce za účelem praktičtějšího využití. Základní vzorec nám vypočítá přibližný obsah ethanolu v krvi ihned po konzumaci.¹⁹

Základní Widmarkův vzorec (upraven pro potřeby této práce):

$$c = \frac{a}{w * r}$$

Veličiny Widmarkova vzorce:

c – přibližný obsah ethanolu v krvi v promilích

a – hmotnost konzumovaného ethanolu v gramech

w – hmotnost konzumenta v kilogramech

r – resorpční konstanta

Hmotnost konzumovaného ethanolu (a) uživatel vypočítá pomocí objemových procent a přepočtu objemu ethanolu na hmotnost prostřednictvím známé hustoty ethanolu. Pokud tedy například uživatel vypije 5 * 4 cl alkoholu o objemu ethanolu 40 %, zkonsumuje tím 8 cl ethanolu. Při hustotě ethanolu přibližně 800 kg * m⁻³ vyjde hmotnost konzumovaného ethanolu na 64 g.

Resorpční konstanta (r) představuje ve vzorci velikost distribučního prostoru. Ten je pro muže jiný než pro ženy. Muži mají zpravidla distribuční prostor větší, resorpční konstanta je tedy pro muže 0,7. Ženy mají resorpční konstantu 0,6. Tyto hodnoty platí pro průměrnou postavu u obou pohlaví.

¹⁹ ČECH, Bedřich. Detekce alkoholu, drog a omamných látek. In: TUREČEK, Jaroslav et al. *Policejní technika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-119-9, str. 138.

Pokud chceme vypočítat obsah ethanolu v krvi po uplynutí určité doby, při které uživatel již alkohol nekonzumoval, použijeme takto upravený vzorec.

$$c = \frac{a}{w * r} - \beta * t$$

Veličiny Widmarkova vzorce při zohlednění časového odstupu od konzumace:

c – přibližný obsah ethanolu v krvi v promilích

a – hmotnost konzumovaného ethanolu v gramech

β – beta faktor

t – čas od konzumace v hodinách

w – hmotnost konzumenta v kilogramech

r – resorpční konstanta

Beta faktor značí ve vzorci množství ethanolu, které je jedním kilogramem distribučního prostoru organismu vyloučeno za jednu hodinu. Tento faktor je v zásadě individuální, avšak zpravidla se pohybuje mezi $0,12 \text{ g} * \text{kg}^{-1}$ a $0,2 \text{ g} * \text{kg}^{-1}$. Při vyšší konzumaci alkoholu může beta faktor dosahovat hodnot až $0,24 \text{ g} * \text{kg}^{-1}$.²⁰

Dalším způsobem jsou metody zjišťování obsahu ethanolu z dechu. Jsou to neinvazivní metody využívané jak policejními orgány, tak konzumenty. Tyto metody detekce ethanolu můžeme rozdělit na chemické a elektronické.

Chemický způsob detekce spočívá v profouknutí měřicí trubičky měřenou osobou. Na stěně trubičky se nachází chemická sloučenina, nejčastěji chroman draselný, který se po reakci s ethanolem přemění na sůl chromitou. Ta má charakteristické žluté až zelené zbarvení. Množství vydechovaného ethanolu je

²⁰ Zikmund.org: *Výpočty hladin alkoholu*. [online]. [cit. 14. 2. 2023] Dostupné z: <http://www.zikmund.org/alkohol/vypocty.htm>

měřeno orientačně podle rozsahu reakce. Obvykle se rozsah reakce posuzuje podle rysky vyznačené na měřící trubičce. Ryska by měla odpovídat $0,8 \text{ g} \cdot \text{kg}^{-1}$. Takovouto zkoušku alkoholu v dechu lze považovat pouze za orientační, a to z důvodů nepřesnosti měření a ovlivnění výsledku jinými látkami reagujícími s chemickou sloučeninou použitou v měřícím zařízení.

Elektronický způsob funguje na základě spektrofotometrického měření. To spočívá v měření míry pohlcování světelného záření v daném vzorku.²¹

Třetím způsobem je zjištění množství ethanolu přímo z krve. V takovém případě lékař odebraný vzorek změří metodou plynové chromatografie. Ta spočívá v oddělení měřených látek za použití inertních plynů v chromatografu. Tato metoda je považována za nejpřesnější, není totiž možné měřený ethanol zaměnit za jinou látku, a zároveň je určování jeho množství velmi přesně měřeno. Tento způsob může být zároveň kontrolován tzv. Widmarkovo metodou. Widmarkova metoda je založena na principu oxidace ethanolu. Metoda je považována za méně specifickou než plynová chromatografie, jelikož je možné oxidovaný ethanol zaměnit za jinou látku. Z tohoto důvodu je tento způsob měření pouze kontrolní.²²

Posledním používaným způsobem měření ethanolu v organismu člověka je měření ze vzorku moči. Změřená hodnota se poté dá pomocí vzorce Fronttjese a Verburgta přepočítat na hodnotu vyjadřující hmotnost ethanolu v krvi.²³

Vzorec Fronttjese a Verburgta:

$$c_k = \frac{c_m}{1,52} - 0,608$$

Veličiny vzorce:

²¹ ČECH, Bedřich. Detekce alkoholu, drog a omamných látek. In: TUREČEK, Jaroslav et al. *Policejní technika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-119-9, str. 141 - 142.

²² Zikmund.org: *Stanovení alkoholu v organismu člověka*. [online]. [cit. 14. 2. 2023] Dostupné z: <http://www.zikmund.org/alkohol/stanoveni.htm>

²³ ČECH, Bedřich. Detekce alkoholu, drog a omamných látek. In: TUREČEK, Jaroslav et al. *Policejní technika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-119-9, str. 138.

c_k – hmotnost ethanolu v krvi v gramech

c_m – hmotnost ethanolu v moči v gramech

3.6 Účinky užívání alkoholu

Účinky konzumace alkoholu závisí na několika faktorech. Nejdůležitější faktor je množství zkonsumovaného alkoholu. Dalšími faktory jsou například vliv prostředí nebo dispozice konzumenta. Účinky rozdělujeme na krátkodobé a dlouhodobé. Krátkodobé účinky pak dále dělíme podle množství zkonsumovaného alkoholu, respektive podle množství ethanolu v krvi při plném vstřebání (30 – 90 min po konzumaci) můžeme obecně říci, že v malých dávkách působí alkohol excitačně, stimulačně. Při větších dávkách pak působí alkohol spíše tlumivě. Pro větší specifičnost můžeme rozdělit míru intoxikace a s ním spojené změny chování a prožívání do čtyř kategorií:²⁴

1. Lehká opilost (alkoholemie do 1,5 ‰) – tento stav obvykle doprovází stimulace organismu, větší výřečnost, sebejistota, zlepšení nálady.
2. Opilost středního stupně (alkoholemie 1,6 – 2 ‰) – osoba v tomto stavu má zpravidla značně omezené kritické myšlení, jedná impulsivně. U některých jedinců se může projevit vnitřní, ve střízlivosti skrytá, agrese vůči okolí.
3. Těžká opilost (alkoholemie nad 2 ‰) – takto vysoký stav opilosti vyvolává únavu, je negativně ovlivněna i hrubá motorika. V tomto stavu vzniká riziko smrti při jinak banálních činnostech, například vysoké riziko úrazu hlavy při pádu.
4. Těžká intoxikace se ztrátou vědomí (alkoholemie nad 3 ‰) – toto stadium opilosti, jinak také nazývané jako narkotické nebo asfyktické, je příznačné ztrátou vědomí. Hrozí také zástava dechu a tím i smrt čistě z důvodu intoxikace. Tento stupeň opilosti z části doplňuje těžkou opilost, jelikož

²⁴ KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 978-80-247-4331-8, str. 52.

záleží na dispozici dané osoby, v jaké míře intoxikace ke ztrátě vědomí dojde.

Z hlediska dlouhodobých účinků abúzus alkoholu nejvíce negativně ovlivňuje trávicí trakt. Při chronickém užívání alkoholu vzniká velké riziko poškození jater a vzniku jaterní cirhózy. Dále se výrazně zvyšuje riziko vzniku nádorového bujení nebo poškození pankreatu a následnému rozvinutí diabetu. Poškození centrální nervové soustavy se může projevit narušením krátkodobé paměti a při pokračujícím abúzu vývojem demence. Psychický stav je ovlivněn úzkostně-depresivními stavy nebo poruchami spánku. U těhotných žen konzumací alkoholu často dochází k poškození plodu.²⁵

3.7 Alkohol v systému návykových látek

Návykové látky můžeme z hlediska teorie dělit podle různých kritérií. Z pohledu zákona je dělíme na legální a nelegální. Legální drogy jsou takové, které zákon nezakazuje, ale zpravidla pouze upravuje. Do této skupiny patří například alkohol nebo tabák. Za nelegální návykové látky pak označujeme všechny látky, které zákon výslovně zakazuje. Právní úpravu návykových látek nalezneme zejména v zákoně č. 167/1998 Sb., o návykových látkách a v příslušných vyhláškách ministerstva vnitra, které tvoří seznamy zakázaných látek.²⁶

Z hlediska vzniku dělíme drogy na přírodní, semi-syntetické a syntetické. Přírodní drogy se mohou nacházet volně v přírodě a není potřeba žádná další úprava pro jejich užívání. Sem řadíme zejména konopné produkty a další psychoaktivní rostliny. Semi-syntetické drogy mají přírodní původ, avšak před jejich užitím prochází chemickou úpravou. Pro tuto skupinu je typický například kokain, LSD vyrobené z námelu nebo právě alkohol. Syntetické drogy nemají

²⁵ KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 978-80-247-4331-8, str. 53.

²⁶ Nařízení vlády č. 463/2013 Sb.
Nařízení vlády č. 455/2009 Sb.

žádný přírodní základ, jsou vyrobeny zcela uměle. Jsou jimi například extáze nebo amfetaminy.²⁷

Další rozdělení můžeme vidět v různorodosti obvyklého působení drogy na uživatele. Tomáš Zábranský vyčleňuje drogy ve své publikaci do třech skupin:²⁸

1. Tlumivé látky – zvané také narkotika. Přímo úměrně míře dávky zpomalují psychomotorické tempo a zklidňují. Vyšší dávky nebo potentnější drogy mohou navodit spánek.
2. Stimulancia – skupina povzbuzujících psychoaktivních látek. Mají vliv na chod centrálního nervového systému, jež aktivují a zvyšují jeho činnost. Působí také na oběhovou soustavu změnou srdeční frekvence, rozšířením cév nebo také zvýšením krevního tlaku.²⁹
3. Halucinogeny – u těchto látek dochází u uživatele ke změnám vnímání, a to od pouhého zostření vidění až do silně halucinatorních stavů v závislosti na užití dávce a potenci drogy. Tyto látky jsou zpravidla přírodního původu (obsažené v rostlinách, houbách i některých zvířatech).³⁰ Některé tyto přírodní látky jsou dále upravovány.

Pohled autorů na zařazení alkoholu jako drogy do těchto skupin se různí. To je dáno nesourodostí účinků dle požité dávky a predispozic jedince, jak již bylo zmíněno v předchozích kapitolách. Dle autora této práce by z těchto důvodů měl být alkohol vnímán jako zvláštní skupina drog jejíž účinky závisí na zmíněných faktorech.

²⁷ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0709-4, str. 15.

²⁸ Tamtéž

KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 978-80-247-4331-8, str. 50.

²⁹ KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. [online]. Praha: Fila Nova a.s., 2001. ISBN 80-238-8014-4, str. 103. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/files/Glosar_pojmu_ISBN_80-238-8014-4_rok-2001.zip

³⁰ HILLEBRAND, Jennifer, OLSZEWski, Deborah, SEDEFOV, Roumen. *Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study*, [online]. Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2006. [cit. 10. 3. 2023] ISBN 92-9168-249-7, str. 7. Dostupné z: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/406/TP_Hallucinogenic_mushrooms_107298.pdf

3.8 Závislost na alkoholu

V adiktologické teorii i praxi nalezneme mnoho definic závislosti. Jednotlivé definice jsou však záměrně upravovány, aby napomáhaly pochopit nebo vysvětlit konkrétní adiktologická témata nebo tyto poznatky uplatnit v praxi. Každá z mnoha definic tedy slouží jinému účelu, avšak směřují ke stejnému cíli, pochopení problematiky adiktologie. Robert West ve své monografii *Modely závislosti* zpracované pro Evropské monitorovací centrum pro drogy a drogovou závislost uvádí některé definice závislosti a vystihuje jejich využití a smysl. Zmíněné definice můžeme z hlediska jejich významu zařadit do skupin. Lékařské definice zpravidla poukazují na závislost jako na léčitelné onemocnění. Psychologický pohled akcentuje psychologickou potřebu k užívání. Slovníkové definice pracují s pojmy jako nutková potřeba a nechávají pojem závislosti otevřenější. Robert West tyto definice sloučil pro potřeby efektivního náhledu na problematiku modelů závislosti:

„Opakovaná silná motivace k úmyslnému chování postrádajícímu jakýkoli význam z hlediska přežití, získaná na základě praktikování takového chování, s výrazným potenciálem pro nezamýšlenou újmu.“³¹

Často se můžeme u definice závislosti setkat také s rozdělením na fyzickou a psychickou závislost. Psychickou závislost bychom mohli vystihnout pojmem bažení (craving). Je to stav mysli, při kterém dochází k silné touze po účincích vyvolaných užitím návykové látky. Fyzickou závislost můžeme vymezit jako změnu v chodu organismu dlouhodobého uživatele návykové látky, která vede k nutnosti dalšího užívání, pro zajištění metabolických funkcí.³²

³¹ WEST, Robert. *Modely závislosti*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2016. ISBN 978-80-7440-157-2, str. 22.

³² ZEMAN, Petr: Návykové látky a kriminality. In: GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 374.

3.9 Příčiny závislosti

Závislost na návykových látkách vzniká u jejich uživatelů z různých důvodů. Adiktologická teorie se proto snaží tyto důvody uvádět do souvislostí a na základě toho sestavovat modely, které pomohou příčiny závislosti lépe pochopit. Aktuální pojetí je založeno na premise, že závislost vzniká vlivem různých faktorů, které působí společně. Bio-psycho-sociální model tyto faktory spojuje do třech skupin. Biologické, psychologické a sociální faktory ovlivňují vznik závislosti společně s dispozicemi jedince.

Při odlišném úhlu pohledu na modely závislosti, se můžeme setkat i s rozdílným rozdělením těchto modelů. Konceptuálně můžeme rozdělit modely do čtyř skupin. Morální model je založen na domněnce, že je vznik závislosti podmíněn osobním morálním selháním, a že překonání závislosti závisí na dostatečné vůli. Spirituální model přináší východiska ze závislosti prostřednictvím spirituality a „odevzdání“ řešení závislosti vyšší síle. Lékařský model akcentuje biologické a zdravotní predispozice ke vzniku závislosti. Zároveň podle tohoto modelu není vznik závislosti ovlivněn chováním jedince. Kompenzační model nepřisuzuje příčinu vzniku závislosti dané závislé osobě, ale tvrdí, že je závislý zodpovědný za zbavení se závislosti. Tento model akceptuje multifaktoriální pohled na vznik závislosti, tím se nejvíce podobá modernímu bio-psycho-sociálnímu pojetí.³³

Jiné rozdělení nabízí již zmíněná publikace *Modely závislosti*. V té nalezneme rozdělení na modely na úrovni jednotlivce a teorie na úrovni skupiny. Modely na úrovni jednotlivce jsou charakteristické uváděním příčin ve spojitosti s predispozicemi uživatele návykových látek nebo jeho charakteristikami získanými v průběhu života. Modely na úrovni skupiny se vyznačují vzájemným působením faktorů v populaci na vznik závislosti.³⁴ Tyto dvě velké skupiny se dále větví na další paradigmatu modelů závislosti, ta však již nejsou pro tuto práci důležitá nebo již byla zmíněna výše.

³³ MILLER, Peter et al. *Principles of Addiction: Comprehensive Addictive Behaviors and Disorders, Volume 1*. [Amsterdam]: Elsevier Inc., 2013. ISBN 978-0-12-398336-7, str. 62.

³⁴ WEST, Robert. *Modely závislosti*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2016. ISBN 978-80-7440-157-2, str. 29 a 65.

3.10 Alkoholová epidemiologie

Česká republika patří již dlouhodobě k předním konzumentům alkoholu v evropském i světovém měřítku. Ze zprávy Světové zdravotnické organizace zabývající se spotřebou alkoholu ve státech Evropské unie z roku 2019 vychází, že mezi lety 2010 a 2016 docházelo ke stabilnímu nárůstu spotřeby alkoholu u nás.³⁵ Je pravděpodobné, že byl tento trend zastaven opatřeními proti pandemii v letech 2019 – 2021. O vysoké prevalenci užívání alkoholu v České republice vypovídá i Zpráva o alkoholu v České republice vypracována Národním monitorovacím střediskem pro drogy a závislosti. Ta uvádí, že přibližně 10 % dospělých osob konzumuje alkohol denně, a že tento trend každodenní konzumace v posledních letech stále stoupá. Dále ze zprávy vychází, že zhruba u 11 % populace můžeme pozorovat znaky typické pro závislostní poruchu ve spojitosti s konzumací alkoholu. Škodlivé užívání se častěji týká mužů, a to dvakrát až třikrát častěji než u žen. S tím také souvisí genderové rozložení osob léčících se se závislostí na alkoholu. Muži jsou zde zastoupeni v poměru 2/1 vůči ženám.³⁶

Česká republika je nad evropským průměrem i v konzumaci alkoholu dětmi a mládeží. To vychází z Evropské školní studie o alkoholu a jiných drogách (ESPAD) z roku 2019. Tato studie pod záštitou Evropského monitorovacího centra pro drogy a drogovou závislost zkoumá míru prevalence návykových látek včetně alkoholu a nikotinu mezi dětmi a mladistvými v jednotlivých státech Evropy. Tato studie uvádí, že zkušenost s pitím alkoholu v České republice mělo již 95,1 % dotázaných studentů ve věku 16 let, z čehož 42 % konzumuje alkohol pravidelně. Mezi mírou konzumace u mladistvých z hlediska pohlaví nenašla tato studie výrazný rozdíl. Trend míry konzumace alkoholu u nás je podle studie v posledních letech klesající, to však může být způsobeno zvyšující se

³⁵ World Health Organization: *Status report on alcohol consumption, harm and policy responses in 30 European countries*. [online], 2019, str. 5. [cit. 5. 3. 2023] Dostupné z: www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/411418/Alcohol-consumption-harm-policy-responses-30-European-countries-2019.pdf

³⁶ Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti: *Zpráva o alkoholu v České republice*. [online], 2021. [cit. 5. 3. 2023], str. 8. Dostupné z: www.drogy-info.cz/data/obj_files/33590/1128/Zprava_o_alkoholu_v_CR_2021_fin.pdf

konzumací destilátů na úkor spotřeby piva a ochucených pivních alkoholických nápojů.³⁷

Tyto popisované jevy mohou být způsobeny vysokou dostupností alkoholu. Na rozdíl od některých jiných států, je v České republice možné koupit alkohol již od 18 let oproti limitu 21 let uplatňovaného například ve Spojených státech amerických. Zároveň je možné zde nakoupit alkohol v denní i noční době. Pro prodej a podávání lihovin je potřeba koncese. Jiné formy limitace alkoholu jsou v České republice například v podobě vyšší spotřební daně v závislosti na obsahu ethanolu nebo regulace konzumace alkoholu na veřejných místech pomocí obecně závazných vyhlášek obcí.³⁸

3.11 Způsoby kontroly konzumace alkoholu

Kontrola konzumace alkoholu v České republice byla již autorem nastíněna v předchozí kapitole. Celosvětově se však můžeme setkat i s jinými přístupy k omezování dostupnosti alkoholu a jeho užívání. Například severské země již dlouhodobě upřednostňují vyšší míru kontroly, zatímco země středomořské oblasti mají obecně pravidla pro výrobu a prodej alkoholu volnější.³⁹

3.11.1 Úprava cen alkoholu

Jednou z možností, jak omezit konzumaci alkoholu je zvýšení spotřební daně na ethanol, a s tím spojené zdražování alkoholických nápojů. Studie ukazují, že zdražování alkoholu vede zpravidla k omezení jeho konzumace v populaci.

³⁷ Národní monitorovací centrum pro drogy a závislosti. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2019. *Zaostřeno* [online], 2020, č. 5. [cit. 5. 3. 2023], str. 5 – 6. ISSN 2336-8241. Dostupné z: www.drogy-info.cz/data/obj_files/33292/1057/Zaostreno%202020-05_ESPAD%202019.pdf

³⁸ Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti: *Zpráva o alkoholu v České republice*. [online], 2021. [cit. 5. 3. 2023], str. 6. Dostupné z: www.drogy-info.cz/data/obj_files/33590/1128/Zprava_o_alkoholu_v_CR_2021_fin.pdf

³⁹ World Health Organization: *What are the most effective and cost-effective interventions in alcohol control?* [online], 2004. [cit. 5. 3. 2023], str. 6 – 9. Dostupné z: www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/74702/E82969.pdf

Některé ukazatele však varují před nárůstem ilegálního přeshraničního obchodu s alkoholem a možným zvýšením užívání ostatních návykových látek.⁴⁰

3.11.2 Dostupnost alkoholu

Naprostá většina států reguluje dostupnost alkoholu zákonem, a to nejčastěji stanovením minimální hranice věku pro legální nákup alkoholických nápojů. Většina států Evropy (včetně České republiky) má tuto hranici stanovenou na 18 let. Jiné státy volí přístup odstupňování minimální hranice věku podle obsahu ethanolu v alkoholickém nápoji (například Finsko umožňuje nákup alkoholických nápojů do 22 % obsahu ethanolu od 18 let, pro alkoholické nápoje s obsahem ethanolu vyšším než 22 % je hranice 20 let). Další možnou intervencí do dostupnosti alkoholu může být časové omezení jeho prodeje. Některé státy uplatňují zákaz prodeje alkoholu v nočních hodinách nebo mají zákonem stanovené limity pro obchody, které nejsou se speciální koncesí zaměřeny pouze na prodej alkoholu.⁴¹

3.11.3 Preventivní opatření

Zatímco předchozí kapitoly týkající se kontroly konzumace alkoholu cílily zejména na prodejce, v této kapitole autor nabízí možnosti kontroly na úrovni konzumenta z pohledu preventivního působení. Náročnost preventivního působení spočívá zejména v náročnosti jej efektivně měřit a hodnotit jeho účinek. Přístup k prevenci v této oblasti je v zásadě celosvětově jednotný ve vytváření preventivních programů, etiket varujících před nežádoucími účinky nadměrné konzumace alkoholu nebo snižováním možností reklamních kampaní zaměřených na podporu prodeje alkoholických nápojů. Ačkoliv je poslední dobou

⁴⁰ Tamtéž

⁴¹ World Health Organization: *What are the most effective and cost-effective interventions in alcohol control?* [online], 2004. [cit. 5. 3. 2023], str. 6 – 9. Dostupné z: www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/74702/E82969.pdf

etičnost propagace alkoholu velkým tématem, studie nezaznamenaly žádnou přímou souvislost omezením zmíněné propagace a konzumací alkoholu.⁴²

⁴² Tamtéž

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti: *Zpráva o alkoholu v České republice*. [online], 2021. [cit. 5. 3. 2023], str. 7. Dostupné z: www.drogy-info.cz/data/obj_files/33590/1128/Zprava_o_alkoholu_v_CR_2021_fin.pdf

4 Násilná kriminalita pohledem kriminologie

4.1 Pojem násilné kriminality

Násilná kriminalita jako jeden z nejzávažnějších druhů kriminality je především pojem kriminologický. Právní teorie tento pojem nepoužívá, a možná právě proto je násilná kriminalita často laickou veřejností špatně interpretována jako jakýkoliv projev násilí. Pro vysvětlení násilné kriminality z hlediska kriminologie, je však třeba nejprve vysvětlit některé související pojmy.

4.1.1 Agresivita a agrese

Pojmy úzce související s problematikou násilné kriminality jsou agresivita a agrese. Agresi můžeme rozdělit na přímou a nepřímou. Nepřímou agresi můžeme vnímat jako útok vůči osobě, jehož dopad je vyvolán až sekundárně. Pod nepřímou agresi můžeme zařadit například pomluvu. Pro kriminologii i potřeby této práce je však mnohem důležitější definice agrese přímé. Ta způsobuje újmu přímo daným agresivním činem, útokem. Kevin Beaver z Florida State Univerzity přímou agresi definuje takto: „Akt, při kterém útočník koná se záměrem způsobit škodu jiné osobě nebo ji zastrašit.“⁴³ Význam pojmu agrese můžeme také zúžit pouze na kriminální agresi. Ta se vyznačuje útoky proti zájmům chráněným trestním právem. Agresivita je pak tendence nebo predispozice k agresivnímu jednání. Určitá míra agresivity je znakem každé osobnosti, avšak u osob s vysokou mírou agresivity může častěji docházet právě k projevům agrese.⁴⁴

⁴³ MILLER, Mitchell et al. *Twenty-first century criminology*. [Thousand Oaks]: SAGE Publications Inc., 2009. ISBN 978-1-4129-6019-9, str. 36.

⁴⁴ FIRŠTOVÁ, Jana: Násilná kriminalita. In: GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 275.

4.1.2 Násilí a násilná kriminalita

Násilí Cambridžský slovník definuje jako extrémní projevy síly s úmyslem zranit jinou osobu nebo vysokým potenciálem ublížit.⁴⁵ Kriminologie tento pojem rozšiřuje o úmysl překonání odporu pro dosažení jiného kriminálního cíle (například u loupeže je násilí nebo pohrůžka násilím pouze jako prostředek pro dosažení materiálního obohacení). Násilí můžeme také rozdělit z jiného pohledu, a to na násilí vis absoluta a vis compulsiva. U způsobu násilí vis absoluta nedává pachatel možnost oběti se bránit, nedovoluje žádný odpor (například pokud je oběť svázána). Při násilí vis compulsiva dovoluje pachatel oběti jednat, avšak násilím nebo pohrůžkami násilí nutí oběť k určitému jednání.

Jeden z důvodů náročnosti definice násilné kriminality je jeho nesourodost s právní teorií. Zatímco jiné skupiny kriminality z hlediska kriminologické teorie přímo korelují s hlavami trestního zákoníku (například majetková kriminalita je v zásadě vymezena hlavou V zvláštní části trestního zákoníku) násilná kriminalita je obsažena napříč trestně právními normami. Pokud bychom chtěli vymežit násilnou kriminalitu z hlediska skutkových podstat trestního práva, museli bychom zmínit zvláštní část a zejména jeho hlavu I (trestné činy proti životu a zdraví), hlavu VII (trestné činy obecně nebezpečné) a jiné trestné činy jako například § 173 tj. loupež nebo některé trestné činy z hlavy X (trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných).

Veřejnost často vnímá násilnou kriminalitu širěji, než jak ji interpretuje kriminologická teorie. Laická veřejnost do její definice často nesprávně zahrnuje jakékoliv protiprávní útoky za použití násilí bez rozlišení objektu útoku. Pod násilnou kriminalitou si tedy obvykle představují mimo násilných trestných činů i například žhářství nebo vandalismus.⁴⁶

Pro vytvoření ucelené definice násilné kriminality, ji musíme rozdělit na dva různé druhy podle šíře jejího vymezení. Užší vymezení se omezuje na činy

⁴⁵ Cambridge Dictionary: *Violence*. [online]. [cit. 3. 3. 2023] Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/violence>

⁴⁶ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-069-7, str. 14 a 19-21.

provedené za použití násilí nebo pohrůžky násilím vůči oběti. Širší vymezení zahrnuje i násilí psychické, typické pro případy domácího násilí.

4.2 Fenomenologie násilné kriminality

Stav kriminality statisticky vyjadřuje jeho rozsah v určitém čase. Zjišťování a evidence těchto statistik je důležitá zejména pro zajištění možností prevence dané kriminality, analýzu jednotlivých trestných činů a jejich společných znaků nebo vhodnou intervenci v oblastech s vysokým nápadem trestné činnosti. Je důležité také zdůraznit míru latentní kriminality, které ve statistikách není zohledněna a nelze nijak statisticky vyjádřit bez přílišných odhadů a spekulací.

Statistik popisujících stav nejen násilné kriminality můžeme najít několik. Statistiku Policie ČR a Ministerstva vnitra obsahují údaje o zjištěných trestných činech s některými rozšiřujícími informacemi potřebnými pro policejní praxi (například podrobnější rozdělení skutkových podstat jednotlivých trestných činů nebo bližší údaje o pachatelích trestné činnosti). Justiční (soudní) statistiky jsou členěny zpravidla podle jednotlivých paragrafů zvláštní části trestního zákoníku a jejich skutkových podstat. Z hlediska osob justiční statistiky uvádějí zejména pachatele v procesu trestního řízení, osoby pravomocně odsouzené, ale také osoby, které můžeme označit za tzv. známé pachatele (včetně osob, u kterých byla věc odložena před zahájením trestního řízení).⁴⁷ Statistiku vězeňské služby obsahují informace o osobách ve výkonu trestu a také o stavu jednotlivých věznic v České republice. Tyto informace zveřejňuje každoročně Vězeňská služba ČR ve své statistické ročence.⁴⁸

Dynamika z hlediska fenomenologie kriminality pak vyjadřuje změny ve stavu kriminality za určitý časový úsek na určitém území. Tím můžeme pozorovat vývoj kriminality například v jednotlivých krajích. Na základě zjištěného vývoje je pak

⁴⁷ KARABEC, Zdeněk, NAVRÁTILOVÁ, Jana: Stav, struktura a dynamika kriminality. In: GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5, str. 40.

⁴⁸ *Statistická ročenka Vězeňské služby ČR*. [online]. Česká republika: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2022. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf

možné predikovat, jak budou jednotlivé trendy kriminality pokračovat. Správná predikce dává příležitost efektivní kontrole a prevenci.

4.2.1 Stav násilné kriminality

Násilná kriminalita je vnímána jako jeden z důležitých faktorů určujících kvalitu života v dané oblasti nebo efektivitu a správnost fungování státu. To je pouze jeden z mnoha důvodů, proč je důležité stav násilné kriminality sledovat.

Nápad násilné kriminality v roce 2022 činil 13 180 trestných činů, což činí 7,2 % z celkového nápadu kriminality (181 991 trestných činů). Jako nejpočetnější trestné činy za rok 2022 Policie ČR uvádí úmyslné ublížení na zdraví (4 171 skutků), nebezpečné vyhrožování (1 801 skutků), loupež (1 413 skutků) nebo vydírání (1 242 skutků). Zvláštní důraz při zpracovávání dat násilné kriminality je kladen na statistiku vražd. Za rok 2022 jich bylo registrováno 150, nejvíce v Praze (24 vražd). Stejně tak bylo v Praze registrováno nejvíce skutků násilné trestné činnosti, a to konkrétně 27 835 skutků. Následují kraje Moravskoslezský (12 565 skutků) a Jihomoravský (10 810 skutků). Objasněnost násilné kriminality v roce 2022 tvořila 62,1 %.⁴⁹ Ze statistik též vyplývá, že násilná kriminalita je páchána především muži. Ti zpravidla páchají okolo naprostou většinu všech registrovaných trestných činů.⁵⁰

4.2.2 Dynamika násilné kriminality

Násilná kriminalita má stejně jako většina druhů kriminality v posledních dvaceti letech sestupnou tendenci. Důvodem je i celkový úbytek nápadu obecné kriminality od přelomu milénia. Jsou zde však výjimky. Policie České republiky konstatuje růst násilné kriminality v posledním roce. Ten odůvodňuje zrušením opatření proti pandemii Covidu-19, čímž se zvýšil počet osob na společenských akcích a veřejných místech. Jako další důvody uvádí zhoršenou sociální situaci některých jedinců nebo vztahové problémy. Při územním rozdělení na kraje

⁴⁹ Policie ČR: *Vývoj registrované kriminality v roce 2022*. [online]. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx>

⁵⁰ Statistiky Českého statistického úřadu

vidíme nevyšší nárůst mezi lety 2021 a 2022 v Praze (+26,7 %) a v Jihočeském kraji (4,8 %). Naopak pokles v nápadu násilné kriminality můžeme v tomto období vidět u kraje Středočeského (-8,8 %) a Pardubického (-3,3 %)⁵¹ Násilná kriminalita má v porovnání s ostatními druhy obvykle vysokou míru objasněnosti. Objasněnost celkové kriminality se již dlouhodobě drží okolo 50 %, zatímco objasněnost násilné kriminality se v posledních letech pohybuje mezi 60 a 70 %.

4.2.3 Vraždy

V roce 2022 Policie České republiky zaznamenala meziroční nárůst, a to o 45 skutků, což je o 42,9 % více než v předchozím roce. Největší podíl mají vraždy motivované osobními vztahy, stejně jako tomu bylo i v minulých letech. Obecně však můžeme říct, že i vraždy mají stejný trend vývoje, jako násilná kriminalita obecně, tedy sestupný. Objasněnost vražd patří tradičně k nejvyšším ze všech druhů kriminality. To mimo jiné souvisí s vnímáním vražd jako nejzávažnějším druhem kriminality. Objasněnost se tedy pohybuje obvykle okolo 90 %. Policie také konstatuje, že téměř polovina vražd byla spáchána pouze ve stádiu pokusu.⁵²

4.2.4 Loupeže

Loupeží bylo v loňském roce (2022) evidováno 1 413 skutků. To je o 192 skutků (+15,7 %) více než v roce předchozím. Loupeže jsou oproti ostatním druhům násilné kriminality specifické jednak svým objektem útoku též vůči majetku oběti, ale také svou mírou objasněnosti, která je obvykle menší než průměr u celkové násilné kriminality. Například v roce 2018 činila objasněnost celkové násilné kriminality 70 %, loupeže byly objasněny pouze v 63 % případů. Tento trend nízké objasněnosti loupeží změnily v posledních letech opatření proti Covidu-19.

⁵¹ Policie ČR: *Vývoj registrované kriminality v roce 2022*. [online]. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx>

⁵² Tamtéž

V letech 2019 – 2022 můžeme pozorovat pokles objasněnosti násilné kriminality na úroveň objasněnosti loupeží tedy do rozsahu 63 až 67 %.⁵³

4.2.5 Úmyslná ublížení na zdraví

Úmyslná ublížení na zdraví mají největší podíl na nápadu násilné trestné činnosti. V roce 2022 bylo registrováno 4 171 skutků úmyslného ublížení na zdraví což ve zmíněném roce tvořilo 31,6 % všech skutků násilné kriminality. Mimo let ovlivněných pandemií Covidu-19 pozorujeme u úmyslných ublížení na zdraví stagnaci ve vývoji počtu skutků v jednotlivých letech. Od roku 2010 do roku 2019 se nápad tohoto trestného činu pohyboval v rozsahu 4500 až 5300 skutků ročně. Objasněnost úmyslných ublížení na zdraví zpravidla odpovídá celkové objasněnosti násilné kriminality.⁵⁴

4.3 Etiologie násilné kriminality

V návaznosti na fenomenologii sleduje kriminologie také příčiny kriminálního jednání. Etiologické analýzy poté mohou být přínosem pro vytváření efektivního systému kontroly sociálně deviantních nebo trestných činů. Etiologii násilné kriminality můžeme rozdělit do několika faktorů (skupin příčin násilné kriminality).

4.3.1 Vrozené a získané osobnostní predispozice

Z hlediska vrozených osobnostních charakteristik můžeme mezi nejdůležitější činitele násilné kriminality zařadit nízkou míru sebekontroly u pachatelů. To souvisí s přirozenou mírou agresivity u každého jedince. U jedinců s nízkou sebekontrolou tento potenciál může snáz přerůst v násilné jednání, zejména přihlédneme-li k tomu, že je velké množství násilných trestných činů konáno impulzivně nebo v afektu. Jako další vrozený faktor ovlivňující osobní predispozice k páchání násilné kriminality můžeme uvést vrozenou míru

⁵³ Statistiky Prezidia Policie ČR

⁵⁴ Statistiky Prezidia Policie ČR

empatie. Lidé, kteří se dokáží vcítit do druhých mají menší pravděpodobnost páchaní násilí. Do vrozených faktorů v neposlední řadě patří také poruchy osobnosti v psychosociální rovině. V tomto směru můžeme zmínit například chronickou paranoiu a její potenciál způsobit podnět k násilnému trestnému činu nebo cynismus umožňující pachateli páchat násilnou trestnou činnost bez pocitu viny.⁵⁵ Získané charakteristiky jedince jsou podmíněné zejména výchovou a celkovým nastavením společnosti a jeho pohledu na násilí a s tím spjatou kriminalitou. Zvláště u dětí a mladistvých ve velké míře dochází k nápodobě okolí, a to zejména k nápodobě primárních skupin (rodiny, úzkého okruhu přátel). Pokud tedy bude v těchto skupinách násilí běžné, je pravděpodobné, že i dané dítě tyto vzorce chování přijme jako normální a bude u něj pravděpodobnější výskyt násilných projevů.⁵⁶

4.3.2 Sociální a ekonomické faktory

Obdobně, jako nápodoba svého okolí dětmi, může jedince ovlivnit nastavení společnosti tíhnoucí k normalizování násilí. Míru násilí je v takové společnosti náročné snižovat. Tento jev bychom mohli nazvat jako setrvačnost násilné kriminality. Dalším důležitým faktorem může být podle některých studií ekonomická situace, která do určité míry přímo koreluje s násilnou kriminalitou.⁵⁷

4.3.3 Vliv médií

Média nás obklopují v našem každodenním životě a mohou mít velký význam při tvoření hodnotového žebříčku zvláště u dětí a mladých lidí. Násilné kriminalita patří ze všech druhů kriminality k těm médií nejvíce zobrazovaným. Vyobrazená

⁵⁵ FELSON, Richard. Violence, Crime and Violent Crime. *International Journal of Conflict and Violence*. [online], 2009. [cit. 4. 3. 2023] str. 33. Dostupné z: <https://www.ijcv.org/index.php/ijcv/article/view/2791/2552>

⁵⁶ STAŇKOVÁ, Lenka. *Násilná kriminalita*. Olomouc, 2015. Rigorózní práce. Univerzita Palackého v Olomouci. Právnická fakulta, str. 39.

⁵⁷ FAJNZYLBER, Pablo, LEDERMAN, Daniel, LOAYZA, Norman. What causes violent crime? *European Economic Review*. [online], 2002, č. 46. [cit. 5. 3. 2023], str. 1349. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292101000964/pdf?md5=1ac70de4c5485a77df2634d79bff8d59&pid=1-s2.0-S0014292101000964-main.pdf>

násilná kriminalita je však do značné míry zjednodušována.⁵⁸ Tyto aspekty mohou vést k chybnému pohledu společnosti na násilnou kriminalitu. Některé studie poukazují na to, že nenalezly výraznou shodu mezi sledování médií s násilnou tematikou a násilným jednáním. Tyto studie také konstatují, že podle jejich výzkumu není omezování vyobrazení násilí v médiích přínosem pro snížení násilné kriminality.⁵⁹

4.3.4 Vliv drogové toxikomanie

Přítomnost drog a jejich užívání kolem sebe soustřeďuje různé další formy kriminality o různé závažnosti. Z hlediska role drog v trestné činnosti rozdělujeme drogovou kriminalitu na dvě skupiny. Primární drogová kriminalita se vztahuje k trestným činům vymezeným v § 283 až 287 trestního zákoníku. Tyto trestné činy útočí proti zákazu vztaženému vůči daným návykovým látkám. Jedná se o zákaz prodeje, držení, výroby nebo také podávání zakázaných drog. Za sekundární drogovou kriminalitu označujeme trestné činy páchané v souvislosti s drogami. Do sekundární kriminality řadíme tedy veškeré trestné činy spáchané pod vlivem, za účelem získání nebo vlivem abstinenčních a jiných nežádoucích příznaků drog. V tomto směru se právě drogy profilují jako jeden z důležitých etiologických faktorů kriminality vůbec. Výjimkou není ani násilná kriminalita. Důvody spojitosti drogové a násilné kriminality mohou být například koncentrace osob se sklony k násilnému chování v drogovém prostředí nebo absence státních autorit při vymáhání práva a řešení sporů.⁶⁰

⁵⁸ TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-746-7, str. 29 – 31.

⁵⁹ FERGUSON, Christopher, SAN MIGUEL, Claudia, HARTLEY, Richard. A Multivariate Analysis of Youth Violence and Aggression: The Influence of Family, Peers, Depression, and Media Violence. *The Journal of Pediatrics*. [online], 2009, Vol. 155, No. 6., str. 907. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022347609005769/pdf?md5=dd8baeab11a85d7080c508c5eeeca029&pid=1-s2.0-S0022347609005769-main.pdf>

⁶⁰ ZÁBRANSKÝ, Tomáš. *Drogová epidemiologie*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2003. ISBN 80-244-0709-4, str. 21 - 22.

4.3.5 Vliv alkoholové toxikomanie

Alkoholová toxikomanie je vnímána jako jeden ze zásadních faktorů etiologie násilné trestné činnosti. Spojení alkoholu a násilné trestné činnosti je patrný již z pouhého pohledu do statistik Prezidia Policie České republiky. Jen v minulém roce bylo spácháno 1 021 násilných trestných činů pod vlivem alkoholu. To tvoří přibližně 12,5 % celkového počtu objasněných násilných trestných činů za minulý rok, což je při porovnání s ostatními druhy obecné kriminality nejvíce. Například majetková kriminalita byla v minulém roce páchána pod vlivem alkoholu pouze ve 4 % objasněných případů. Spojitost alkoholu a násilné kriminality však není otázka pouze posledních let. Procento násilných trestných činů se již dlouhodobě drží okolo 15 %. Výjimku v poslední době tvořily roky ovlivněné opatřeními proti Covidu-19 (2019 - 2021) u kterých můžeme pozorovat propad ve směřování tohoto trendu. Ještě výrazněji můžeme vidět z pohledu statistiky vliv alkoholu u některých konkrétních násilných trestných činů. U útoku na úřední osobu bývá procento pachatelů pod vlivem alkoholu nejvíce (obvykle okolo 35 %), u úmyslného ublížení na zdraví se tento poměr pohyboval v posledních letech mezi 15 – 25 %.⁶¹

Důvody pro výraznou souvislost alkoholu a násilné kriminality můžeme spatřovat ve významném spojení konzumace alkoholu a zvýšených projevů agresivity. Tento fenomén je konstatován napříč studii zabývajícími se tímto tématem. Neurologie vysvětluje zvýšenou agresivitu působením ethanolu na části mozku ovlivňující kontrolu chování, regulaci afektivních projevů a pozornost. Z neurologického výzkumu, ale také vyplývá, že je alkohol pouze jedním z faktorů podmiňujících agresivitu, a že při manifestaci násilí působí obvykle ethanol s dalšími činiteli agresivního chování, jako například stresem nebo poruchami sekrece serotoninu.⁶²

Jiné studie se věnovaly dalším faktorům ovlivňujícím páchaní násilné kriminality pod vlivem alkoholu. Těmito zkoumanými faktory jsou například pohlaví nebo

⁶¹ Statistiky Prezidia Policie ČR

⁶² BECK, Anne, HEINZ, Andreas. Alcohol-Related Aggression - Social and Neurobiological Factors. *Deutsches Ärzteblatt Int.* [online], 2013, č. 110. [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820993/>

druh konzumovaného alkoholického nápoje. Výzkumy naznačují, že se při konzumaci alkoholu projevuje agresivní chování více u mužů než u žen, zkoumaná studie již však nedokáže důvod tohoto jevu vysvětlit. U výzkumu vlivu typu alkoholického nápoje vědci zjistili výrazně vyšší účinek destilátů na podmiňování agresivního chování než u jiných druhů alkoholu. Rozdíly však byly patrné i z hlediska hlavní ingredience alkoholického nápoje o stejném objemu ethanolu.⁶³ Dále negativnímu vlivu alkoholu napomáhají i jeho vysoká dostupnost a tolerance ze strany společnosti.

4.4 Kontrola násilné kriminality

Kontrolu, tedy potlačování a předcházení kriminality obecně, můžeme chápat v několika rovinách. V jedné rovině hovoříme o snižování kvality a kvantity kriminality. Kvalita kriminality znamená míru její škodlivosti nebo jejího dopadu. Násilnou kriminalitu tedy můžeme kvůli vážným následkům řadit mezi druhy s nejvyšší mírou co do kvality trestné činnosti. Kvantita kriminality značí její rozsah. Při kontrole kvantity se tak zaměřujeme na snížení, zastavení růstu, nebo zajištění klesání množství spáchaných trestných činů. V další rovině rozdělujeme kontrolu kriminality na prevenci a represí. Represe je zaměřena zejména na potlačování důsledků kriminality. Prevence je pak v monografii Kriminologie definována takto:

„Prevence kriminality představuje soubor nejrůznějších společenských aktivit orientovaných na odstranění, oslabení či neutralizaci kriminogenních faktorů.“⁶⁴

⁶³ EXUM, Lyn. Alcohol and aggression: An integration of findings from experimental studies. *Journal of Criminal Justice*. [online], 2006, č. 34. [cit. 6. 3. 2023], str. 139 – 140. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047235206000195/pdf?md5=c9feec47627c965586ee550a20bfadb&pid=1-s2.0-S0047235206000195-main.pdf>

⁶⁴ VEČERKA, Kazimír, ZOUBKOVÁ, Ivana: Prevence kriminality. In: GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019, str. 151. ISBN 978-80-7598-554-5.

4.4.1 Strategie prevence

Preventivní působení rozdělujeme do třech základních strategií. Ty označujeme jako situační, sociální a vývojová (viktimologická).

4.4.1.1 Situační prevence

Situační prevence, jejíž kořeny vznikaly 70. letech 20. století v Anglii, je založena na domněnce, že pachatel nad pácháním trestné činnosti bilancuje, rozmýšlí ji a koná pouze za předpokladu, že se jeho činnost vyplatí. Tato strategie tedy spočívá v organizaci a systematické snaze odrazení od páchání trestné činnosti. Praktické postupy mohou být uplatňovány v několika podobách. Pro násilnou trestnou činnost vybral autor této práce následující:

Zvýšení prezence policejních složek v problémových lokalitách – tento postup může potenciálně zabránit trestné činnosti za předpokladu, že orgány policie budí dostatečný respekt svou přítomností.

Zvýšení potenciálu ochrany osob – tento přístup souvisí s předpokládaným bilančním přístupem pachatele (například pokud bude pachatel vědět, že se mu bude osoba schopna ubránit, pravděpodobně se nepokusí u dané osoby o loupež) tento přístup má jistě své limitace zejména týká-li se prevence u zvláště zranitelných osob.

Uplatnění teorie tzv. hájitelného prostoru – výzkumy zejména z velkých měst naznačují, že úprava veřejného prostoru má vliv na míru kriminality v dané oblasti. Urbanistické aspekty jako například úprava čtvrtí za účelem připsání určité identity těmto městským částem nebo prosté zkrášlování a udržování veřejného prostranství má pozitivní vliv na redukci místní kriminality.⁶⁵

⁶⁵ TONRY, Michael, FARRINGTON, David. Strategic Approaches to Crime Prevention. *Crime and Justice*. [online], 1995, č. 19. [cit. 6. 3. 2023], str. 7 – 8. Dostupné z: https://scholarship.law.umn.edu/faculty_articles/483

NOVOTNÝ, Oto, OSMANČÍK, Otakar, ZOUBKOVÁ, Ivana: Prevence kriminality. In: NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie* 3. vyd. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8, str. 195.

4.4.1.2 Sociální (komunitní) prevence

Sociální prevence cílí jak na jednotlivce, tak na celé skupiny lidí nebo ucelené komunity. Jedním ze základů sociální prevence je rozšiřování právního povědomí v laické populaci. Právní povědomí může zajistit efekt odstrašení potenciálního pachatele při vidině hrozícího trestu, zároveň edukuje potenciální oběti o možnostech řešení dané kriminality a dává důvěru v právní systém a jeho vymáhání. Možná je i sociální intervence u odsouzených za násilnou trestnou činnost, za účelem předcházení její recidivy. Jednou z konkrétních strategií sociální prevence můžeme zmínit práci tzv. Chicagské školy, která ve 40. letech minulého století pracovala s chicagskými komunitami s vysokou mírou nápadu kriminality. Intervence Chicagské školy znamenaly zejména pořádání společných aktivit v rámci místních komunit a rozsáhlou práci s mládeží.⁶⁶

4.4.1.3 Viktimologická prevence

Tato strategie se zaměřuje na prevenci u potenciálních obětí trestné činnosti. Do této strategie můžeme zařadit programy pro edukaci ve směru osobní připravenosti stát se obětí kriminality. Z hlediska násilné kriminality to může být příprava na útok pachatele a možnosti jeho řešení nebo osvěta z hlediska osobního (často nevědomého) zvyšování viktimnosti, tedy pravděpodobnosti útoku. Intenzivně se tato strategie zaměřuje také na osoby zvláště zranitelné, jako jsou například děti, senioři nebo lidé s handicapem.⁶⁷

4.4.2 Rozdělení podle adresátů prevence

Prevenci rozdělujeme i podle toho, kdo je adresátem preventivního působení. Primární prevence je, mířená vůči celé populaci. Nevymezuje, nespécializuje se tedy na určitý aspekt nebo demografickou skupinu. Primární prevenci můžeme vidět například na celkovém zlepšování kvality života, sociálního a pracovního

⁶⁶ TONRY, Michael, FARRINGTON, David. Strategic Approaches to Crime Prevention. *Crime and Justice*. [online], 1995, č. 19. [cit. 6. 3. 2023], str. 9. Dostupné z: https://scholarship.law.umn.edu/faculty_articles/483

⁶⁷ Tamtéž

prostředí nebo upevňování vlivu právního řádu. Sekundární prevence se zaměřuje na potenciální pachatele, oběti a situace nebo místa s vysokou mírou potenciálního vzniku trestné činnosti. Tyto preventivní činnosti jsou zpravidla přesně mířené na určitou skupinu osob nebo faktorů. U potenciálních obětí se týká především prevence u osob zvláště zranitelných trestnou činností. U potenciálních pachatelů může mít pak tento typ prevence odstrašující účinek před pácháním kriminality. Kriminogenní situace a místa se snaží tento typ prevence korigovat jejich úpravou tak, aby se pravděpodobnost páchání v dané situaci snížila co nejvíce (například úprava nepřehledných míst s vysokou kriminalitou, uplatňování policejního dohledu atd.). Terciární prevence se věnuje předcházení recidivy nebo sekundární viktimizaci u obětí. Pachatele trestné činnosti se pokouší znovu začlenit do společnosti a zamezit tím jejich dalšímu deviantnímu chování.⁶⁸

4.5 Viktimologie násilné kriminality

Viktimologie je vědní obor zabývající se oběťmi. Z kriminologického hlediska je tato věda omežována na zkoumání obětí trestných činů, jejich vztahu a interakcí s pachatelem, procesů viktimizace oběti, studium oběti v průběhu i po skončení trestního řízení a v neposlední řadě na zjišťování vlivů viktimizace na oběť. Širší pojetí viktimologie se zabývá i oběťmi mimo kriminologickou sféru, například oběti válečných konfliktů.

4.5.1 Primární a sekundární oběť

Oběť bychom z hlediska kriminologické viktimologie mohli definovat jako osobu, která byla trestným činem dotčena nebo jí byla způsobena újma. Ze zákona o obětech trestných činů z roku 2013 pak vychází, že:

⁶⁸MULÁK, Jiří: Kontrola kriminality. Prevence kriminality. In: JELÍNEK, Jiří, a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges. 2021. ISBN 978-80-7502-499-2, str. 285 a 286.

„Obětí se rozumí fyzická osoba, které bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena škoda nebo nemajetková újma nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil nebo měl obohatit.“⁶⁹

Oběť podle této definice je viktimologickou teorií označována za takzvanou primární oběť. Zde se tedy jedná o osobu, která byla trestným činem poškozena přímo. Zákon o obětech dále uvádí alespoň částečnou definici sekundární oběti. Podle § 2 odstavce 3 jimi jsou osoby pozůstalé, které byly v zákonem blíže definovaném vztahu blízké zemřelé osobě. Zde se jedná zejména o příbuzné nebo osoby žijící ve stejné domácnosti. Viktimologie tuto definici rozšiřuje i na sekundární oběti, ovlivněné násilím proti oběti primární. Zde se může jednat například o těžká ublížení na zdraví, která ovlivní i život osob blízkých primární oběti. Autor této práce považuje za důležité zmínit, že zákon termíny primární a sekundární oběť nezná, pouze uvádí jejich definice. Primární a sekundární oběť jsou tak pojmy toliko viktimologické.⁷⁰

4.5.2 Zvláště zranitelné oběti

Dalším důležitým tématem viktimologie násilné kriminality je vymezení zvláště zranitelných obětí. Tento pojem uvádí zákon o obětech trestných činů a zároveň tyto osoby taxativně vymezuje. Důležitost tohoto pojmu je zejména v jejich zvýšené viktimnosti, tedy potenciálu stát se obětí trestného činu. Z tohoto důvodu se tuto skupinu obětí snaží zákon chránit jejich zvláštním vymezením a rozšířením jejich práv. Zvláště zranitelné oběti dělí zákon do čtyř skupin. První skupinou jsou děti, druhou osoby s hendikepou nebo smyslovým postižením, třetí skupinu tvoří oběti trestného činu obchodování s lidmi a čtvrtou oběti některých specificky vymezených trestných činů.⁷¹

⁶⁹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

⁷⁰ STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-069-7, str. 166 – 172.

⁷¹ Zákon č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů.

4.5.3 Viktimizace

Viktimizace je odborný pojem shrnující děje, pochody a procesy při kterých se osoba stává obětí trestného činu. Viktimizace je rozdělena podle podoby daných dějů a podle postavení oběti ve viktimizačním procesu.

Primární viktimizací se rozumí souhrn dějů v průběhu samotného trestného činu. Jeden ze základů viktimologického zkoumání je analýza myšlenkových pochodů oběti a odhad proč se osoba chovala daným způsobem. To je důležité jak pro policejní orgány vyšetřující daný trestný čin, tak pro pochopení jednání v těchto situacích z pohledu viktimologie. Náročnost zkoumání lidských pohnutek v situacích primární viktimizace je náročná, zvláště jedná-li se o násilnou kriminalitu. Pachatelé násilné kriminality často jednají překvapivě nebo dostatečně intenzivně na to, aby oběť zaskočili, taková oběť často v tíže situace, stresu a úleku jedná iracionálně, nebo vůbec (takzvaně zamrzne).⁷²

Sekundární viktimizace shrnuje formy viktimizace, které na oběť působí v návaznosti na trestný čin. Tím může být například nátlak pachatele nebo okolí. Moderní pojetí sekundární viktimizace se zabývá zejména sekundární viktimizací ze strany institucí v trestněprávním řízení nebo ze strany blízkých. To má často vliv na prohlubování problémů spojených s prožitím tak traumatické situace jako je trestný čin.

Terciární viktimizace jsou zpravidla dlouhotrvající komplikace spojené s prožitím traumatizující zkušenosti. Do této skupiny se může řadit například dlouhotrvající zranění nebo psychická újma.⁷³

⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila: Paradoxy primární viktimizace. In: ZOUBKOVÁ, Ivana, FIRSTOVÁ, Jana, a kol. *Kriminologie – aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013. ISBN 978-80-7251-395-6, str. 46 a 47.

⁷³ TITTOVÁ, Marcela: Oběti kriminality. In: JELÍNEK, Jiří, a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges. 2021. ISBN 978-80-7502-499-2, str. 182 a 183.

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Cíle praktické části

Předchozí část této práce se věnovala jednotlivým aspektům tématu alkoholu jako kriminogenního faktoru násilné kriminality. V praktické části se autor zaměřuje na jednotlivé případy násilné kriminality a jejich kvalitativní výzkum. Cílem praktické části tedy je vyhledání shod i rozdílů teoretického pojetí alkoholu jako kriminogenního faktoru násilné kriminality s vybranými kazuistikami, tedy s určitým malým vzorkem kriminální praxe.

6 Výzkumný předpoklad a metody výzkumu

Autor této práce se domnívá, že lze pozorovat značný vliv alkoholu na chování jedinců, a to zejména ve vztahu k násilným projevům. Praktickou část práce tedy zaměřil na ověřování nabytých teoretických poznatků uvedených v první části s některými případy páchaní násilné trestné činnosti pod vlivem alkoholu v praxi. Jednotlivé kazuistiky vycházejí z judikátů soudů. Autor u těchto rozsudků a usnesení čerpá zejména z popisu skutku, charakteristiky pachatele nebo výsledků znaleckých posudků.

Výzkum pojal autor jako kvalitativní zkoumání několika násilných trestných činů spáchaných pod vlivem alkoholu a jejich porovnávání co do způsobu jeho spáchání nebo projevů pachatele. Meritem tohoto výzkumu je tedy hledání zvláštních znaků ve způsobu páchaní násilné trestné činnosti pod vlivem alkoholu a úvaha o možnostech kontroly tohoto kriminogenního jevu.

7 Výběr zkoumaných kazuistik

Autor si pro výběr jednotlivých kazuistik stanovil některá kritéria. Pro získání potřebných informací o páchání násilné trestné činnosti pod vlivem alkoholu posloužily popisy těchto trestných činů v soudních judikátech. Požadavky na výběr jednotlivých popisů je následující. Popis se musí týkat některého z předních trestných činů násilné kriminality (ublížení na zdraví, těžké ublížení na zdraví, vražda, loupež, násilí vůči úřední osobě) a pachatel musí být v době spáchání trestného činu pod vlivem alkoholu. Pro získání určité rozdílnosti mezi jednotlivými kazuistikami, neomezuje autor výběr pohlavím ani věkem, nicméně pracuje s předpokladem, že nejvíce nalezených kazuistik se bude týkat zletilých mužů.

8 Analýza jednotlivých případů

8.1 Násilí proti úřední osobě 2017

Roku 2017 v Liberci okresní soud řešil případ muže, který pod vlivem alkoholu na magistrátu města Liberec nejprve slovně napadal tamní zaměstnance. Poté co byl již několikrát vyveden, vnikl zpět do budovy magistrátu, a to až do kanceláře primátora, kde opět jednal agresivně vůči zaměstnancům magistrátu. Přivolaný strážník městské policie byl napaden pachatelem při snaze jej opětovně z magistrátu vyvést.

Soud později prokázal pachatelovu závislost na alkoholu a konstatoval, že jedna z příčin konání tohoto přečinu bylo právě spojení pachatelových paranoidních a kverulatočních rysů s účinky konzumace alkoholu. Podle soudního znalce má pachatel po požití alkoholu prokazatelné sklony k agresivnímu chování. V době spáchání byla pachateli naměřena hladina 1,5 promile alkoholu v krvi. Soud dále tvrdil také to, že se deviantní sklony pachatele mohou pokračující rizikovou konzumací alkoholu zhoršovat, a že tak může být pro společnost potenciálně nebezpečný.

Tento případ může demonstrovat, jakým způsobem může alkohol zintenzivnit osobnostní rysy pachatele vedoucí k násilnému jednání. Popřípadě schopnost alkoholu toto násilné jednání ve spojitosti s jinými podněty iniciovat.

Pachatele bychom mohli popsat jako muže středního věku s paranoidními a kverularoními rysy, s rozvinutou závislostní poruchou vlivem abúzu alkoholu.⁷⁴

8.2 Těžké ublížení na zdraví 2018

Z rozsudku Krajského soudu v Plzni vyplývá, že se pachatel dopustil trestného činu ublížení na zdraví tím, že na základě osobních neshod poškozeného shodil na zem a bil pěstmi do hlavy. Pachatel přestal, až když mu svědkem události bylo zabráněno v bití pokračovat. K dalšímu útoku došlo, když se poškozený zvedal ze země. Pachatel poškozeného kopl do spánkové krajiny. Poškozené mu tak způsobil vážná poranění hlavy. Z důvodů těchto okolností kvalifikoval tento čin soud první instance jako těžké ublížení na zdraví. Soud dále potvrdil, že byl pachatel v době spáchání trestného činu pod vlivem alkoholu a malého množství marihuany.

Znalecký posudek potvrdil, že psychika pachatele mohla být ovlivněna alkoholem v kombinaci s marihuanou, vyvrátil však, že by pachatele ovlivnil do té míry, aby nebyl schopen rozpoznat závažnost svého jednání. Další okolnosti, které soud konstatoval přítomnost nahromaděné zloby pachatele vůči poškozenému. Autor této práce se domnívá, že by v tomto případě mohl alkohol působit jako spouštěč agresivního chování vůči poškozenému podmíněný vzájemnou apatií.

Pachatel je v tomto případě muž středního věku se sklony k agresivnímu násilnému jednání po konzumaci alkoholu.⁷⁵

⁷⁴ Usnesení Nejvyššího soudu 4 Tdo 559/2017-30

⁷⁵ Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 1496/2018-36

8.3 Těžké ublížení na zdraví 2019

V Praze roku 2019 v nejmenovaném baru v brzkých ranních hodinách došlo ke slovní potyčce pachatele s poškozenou. Poškozená byla v tomto baru jako zaměstnankyně. Poté co poškozená vyzvala pachatele k opuštění baru, vytáhl na ni bubínkový revolver ráže 6 mm Flobert, který byl nabit slepými náboji. Poškozená se snažila pachateli tuto zbraň vytrhnout z ruky a zamezit tak hrozící újmě na zdraví. Při potyčce pachatel z revolveru několikrát vystřelil. Prvním výstřelem minul, některý z dalších výstřelů zasáhl lýtko poškozené a způsobil jí hematom. Trestný čin byl charakterizován jako těžké ublížení na zdraví ve stádiu pokusu, a to z důvodu rizika vážného poškození zdraví poškozené. Z kamerových záznamů je též patrné, že pachatel mířil poškozené střelnou zbraní do oblasti hlavy a hrudi, čímž bylo její zdraví vážně ohroženo.

Soud konstatoval, že byl pachatel při činu pod vlivem alkoholu, s alkoholemí 2,27 promile, čímž byly sníženy jeho motorické schopnosti. Autor této práce se domnívá, že tato míra alkoholemie omezila i kritické myšlení a schopnost potlačit impulzivní jednání, což při konfliktní situaci v podobě vzájemných neshod s poškozenou a vulgárního napadání vyústilo v použití střelné zbraně. Dále se autor domnívá, že na tomto případě můžeme vidět, jakým způsobem může alkohol umocňovat pravděpodobnost spáchání trestného činu při naskytnuté příležitosti. Autor zde pracuje z domněnky, že pokud by se nesešly tyto dvě proměnné, tedy příležitost spáchat daný trestný čin (vlastnictví střelné zbraně) a vysoká míra ovlivnění alkoholem, daný čin by se nestal, anebo by jeho spáchání nemělo tak vysokou míru závažnosti. Tato úvaha je založena na předchozích teoretických poznatcích uvedených v předchozí části. Zároveň lze na této kazuistice demonstrovat shodu s teoretickými poznatky ve smyslu účinků alkoholu v hladině nad dvě promile.

Pachatelem je opět muž, soud však v tomto případě neuvádí, že by byl pachatel závislý na alkoholu, ani jeho trestní minulost.⁷⁶

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu 7 Tdo 422/2019-606

8.4 Ublížení na zdraví z omluvitelné pohnutky 2016

V tomto případě se jedná o situaci excesu z nutné obrany, kdy se pachatel bránil nožem proti dvěma neozbrojeným podnapilým útočníkům. Sám pachatel byl v té situaci pod vlivem alkoholu. Po fyzickém a slovním útoku byl první poškozený bodnut do lokte, při čemž byla přetrnuta loketní žíla a svalová větev paže. Druhý poškozený se poté snažil pachatele zastavit chvatem v oblasti krku. Při tomto úkonu jej pachatel několikrát bodl do horní části těla, konkrétně do paže, hrudi a břicha. Tento skutek se odehrál v ranních hodinách, konkrétně ve 02:30 před nejmenovaným motelem.

Soudy jednotlivých instancí shodně konstatovaly, že pachatel jednal ve značně rozrušeném psychickém rozpoložení, zmatku a strachu. Dále uvádějí, že tento stav byl do značné míry umocněn konzumací alkoholu o neznámém množství, a že právě kombinace stresových vlivů a faktorů a účinky alkoholu vedly pachatele ke zkratkovitému jednání a neadekvátním reakcím ve vypjaté situaci.

U této kazuistiky se soudy k vlivu alkoholu jako kriminogenního faktoru vyjádřily v zásadě shodně s teoretickými poznatky. Shodují se ve způsobu ovlivnění pachatele ve stresových a konfliktních situacích. Zároveň se autor domnívá, že v tomto případě hrál významnou roli i vliv intoxikace na jednání obětí. V tomto případě můžeme návaznost na teoretické poznatky vidět i z pohledu účinku alkoholu na zvýšení míry viktimizace obětí (druhý poškozený si zřejmě neuvědomuje riziko, když se pokouší pachatele s nožem zastavit).⁷⁷

8.5 Vražda 2018

Muž, pečující o svou těžce nemocnou manželku, nemocí připoutanou na lůžko a o svou tchýni v pokročilém věku, spáchal zvlášť závažný zločin vraždy, když po předchozí úvaze a posilnění se alkoholem obě své příbuzné uškrtil igelitovým pytlíkem. Obě poškozené zemřely na následky tohoto dušení.

⁷⁷ Usnesení Nejvyššího soudu 4 Tdo 1465/2016-28

Pachatel byl svědkem, který s pachatelem mluvil chvíli po dokonání trestného činu, označován jako klidný muž, který i krátce po dokonání zmíněného trestného činu mluvil klidně a k věci a nevykazoval žádné známky rozrušení. O tom, že pachatel nejednal v afektu nebo rozrušení vypovídá také samotný způsob provedení vraždy, která trvala několik minut.

Soud konstatuje, že v tomto případě hrál alkohol užitý pachatelem před vykonání vraždy deliberační účinek. Tím je rozuměn takový účinek, který odstraňuje u uživatele zábrany. Pachatel tedy s největší pravděpodobností užíval alkohol, za účelem se k činu odhodlat. Tento způsob užití alkoholu pachatelem se odlišuje od většiny ostatních kazuistik analyzovaných v této práci.⁷⁸

8.6 Násilí proti úřední osobě 2011

Násilí proti úřední osobě se pachatel dopustil v nejmenované obci ve 14:00, když neuposlechl výzvy policejní hlídky na místo zvané svědkem události. Po neuposlechnutí výzvy jednoho ze členů policejní hlídky napadl úderem lokte do oblasti ramene, čímž způsobil pohmoždění paže. Hlídka se pokusila aplikovat donucovací prostředky včetně přiložení pout a použití pepřového spreje, avšak pachatel se vysmekl a utekl do sklepních kójí. Z těchto prostor se později dobrovolně vrátil, s policií však nespolupracoval a musel být použit policejní pes. V době spáchání trestného činu násilí proti úřední osobě se dopustil pod vlivem alkoholu, a to ve výši 2,27 promile ethanolu v krvi.

Na této kazuistice lze dle autora demonstrovat individuálnost působení alkoholu na chování pachatele. Zatímco teoretické poznatky uvádějí opilost přes 2 promile do těžké opilosti, při které by měl uživatel mít ztíženou hrubou motoriku, dokázal se pachatel vysmeknout chvatům a hmatům dvou policistů a jednoho z nich zranit. Zároveň se autor domnívá, že právě alkohol mohl hrát roli při sníženém účinku donucovacích prostředků na pachatele, který jeho vlivem tyto nepříjemné podněty vnímal pouze v omezené míře.

⁷⁸ Usnesení Nejvyššího soudu 3 Tdo 1138/2019-679

8.7 Shrnutí poznatků praktické části

Kazuistiky popisované a analyzované autorem v této práci se do značné míry shodovaly s teoretickou materií představenou v první části. V zásadě všechny zkoumané praktické případy násilné kriminality pod vlivem alkoholu byly více či méně intoxikací ovlivněny. Ve všech případech se jednalo o účinky ve smyslu uvolnění zábran pachatele, což pak vedlo k páchání trestné činnosti. Ve většině případů se jednalo o dobrovolnou intoxikaci, která ale neproběhla za účelem spáchání trestného činu. V jedné z kazuistik se můžeme setkat s konzumací alkoholu při odhodlávání se ke spáchání násilného činu, čímž se tento případ od ostatních liší.

Míra intoxikace při páchání kriminality sice podle analýzy uvedených kazuistik měla vliv, ne však tak kategoricky jak uvádí teoretické rozdělení fází opilosti. Praktické poznatky v tomto případě potvrzují teoretické tvrzení, že vliv alkoholu na organismus člověka je velmi individuální a závisí na mnoha faktorech. Vliv alkoholu také nebyl ani v jednom z případů samostatný kriminogenní faktor. Predispozice pro spáchání daného trestného činu byly způsobeny jinými činiteli, a to zejména výraznou agresivitou pachatele, osobními spory, psychickým rozpoložením, mírou obrovské situační zátěže a stresu, nebo kombinací více těchto příčin násilné kriminality. Alkohol vždy v uvedených případech působil buď jako spouštěč vnějších projevů spojených s těmito kriminogenními faktory nebo jako akcelerator těchto projevů a pocitů pachatele. Tomu zpravidla napomáhá i zmíněná deliberační vlastnost intoxikace, tedy ztráta zábran vlivem konzumace alkoholu.

Místní, časová a osobní příslušnost pachatelů vykazovala také u analyzovaných případů jistou míru souvislosti. Z časového hlediska se většina zmíněných trestných činů odehrála v pozdních nočních, nebo brzkých ranních hodinách. Tato doba v zásadě odpovídá největší kumulaci konzumentů alkoholu ve veřejném prostoru. Z místního pohledu se většina násilných činů uvedených v této práci odehrála v blízkosti různých restauračních zařízení. Osoby páchající tyto násilné trestné činy byli vždy muži, což odpovídá fenomenologické teorii násilné kriminality.

9 Závěr

V této bakalářské práci autor v první části shrnul teoretickou materii témat alkoholu a násilné kriminality. Téma alkoholu rozvinul do několika podkapitol. Věnoval se vysvětlení pojmu alkohol prismaticy různých institucí, dále uvedl adiktologické poznatky ke konzumaci, působení a vylučování alkoholu. V dalších kapitolách nastínil některé způsoby zjišťování míry ethanolu v systému člověka, které jsou používány nejen v adiktologické a lékařské praxi. V následující kapitole autor uvádí alkohol do kontextu teoretického systému drog. Téma alkoholu završuje podkapitola alkoholová epidemiologie, ve které autor čerpal informace mimo jiné ze Zprávy o alkoholu v České republice Národního monitorovacího centra pro drogy a drogové závislosti. Téma násilné kriminality je v této práci rozčleněno na vymezení pojmu, fenomenologii, etiologii, kontrolu jevu a viktimologického pohledu na danou problematiku. Ve fenomenologické části autor uvedl výsledky statistik Prezidia Policie ČR týkající se násilné kriminality za poslední roky. Tato část je rozdělena na fenomenologickou statiku a dynamiku, tedy stav a vývoj jevu. V etiologické části autor uvádí základní vlivy na genezi násilné kriminality. Speciální podkapitola věnoval právě alkoholu jako kriminogennímu faktoru. V kapitole Kontrola násilné kriminality se zabýval různými teoretickými koncepty prevence. Poslední kapitolu týkající se násilné kriminality autor věnoval vysvětlení viktimologického pohledu na kriminalitu s důrazem na oběti násilné trestné činnosti.

V praktická část je koncipována jako kvalitativní studie kazuistik násilné kriminality páchané pod vlivem alkoholu. Jedná se o kvalitativní výzkum, jehož předpokladem bylo ověření a porovnání teoretických poznatků s praktickými příklady. Autor v této části uvedl šest kazuistik, které poté porovnal mezi sebou i s teoretickou materii. Jednou z limitací této práce byla komplexnost problematiky alkoholu jako kriminogenního faktoru násilné kriminality a vliv mnoha jiných faktorů na násilnou kriminalitu. I přesto však tato práce nalézá shody i rozdíly s teorií a může sloužit čtenáři k vytvoření si představy o změnách chování pachatele násilné trestné činnosti vlivem alkoholu. Zároveň tato práce může podle autora sloužit jako iniciátor odborné diskuze o faktorech násilné kriminality

uvedených v této práci, kterým není věnována při kontrole kriminality velká pozornost. Autor však považuje za důležité zmínit, že výsledky této práce nelze, a to již z vlastní povahy kvalitativního výzkumu, zobecnit. Pro praktické rozšíření tohoto tématu, by tedy bylo podle autora vhodné tuto kvalitativní studii doplnit rozsáhlejším kvantitativním výzkumem, čímž by bylo dosaženo jakési úplnosti v pochopení tohoto tématu. V neposlední řadě by tak tyto zobecnitelné poznatky byly společně s poznatky této práce využitelné v kriminologické praxi.

10 Seznam použité literatury

10.1 Monografie

BŘÍŽĎALA, Jan. *Organická chemie pro gymnázia*. 1. vydání. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2002. ISBN 978-80-270-8161-5.

GŘIVNA, Tomáš, SCHEINOST, Miroslav, ZOUBKOVÁ, Ivana a kol. *Kriminologie*. 5. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2019. ISBN 978-80-7598-554-5.

JELÍNEK, Jiří, a kol. *Kriminologie*. Praha: Leges. 2021. ISBN 978-80-7502-499-2.

KALINA, Kamil. *Klinická adiktologie*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2019. ISBN 978-80-247-4331-8.

KOOLMAN, Jan, RÖHM, Klaus-Heinrich. *Barevný atlas biochemie*. 1. české vyd. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-2977-0.

MILLER, Mitchell et al. *Twenty-first century criminology*. [Thousand Oaks]: SAGE Publications Inc., 2009. ISBN 978-1-4129-6019-9.

MILLER, Peter et al. *Principles of Addiction: Comprehensive Addictive Behaviors and Disorders, Volume 1*. [Amsterdam]: Elsevier Inc., 2013. ISBN 978-0-12-398336-7.

NOVOTNÝ, Oto, ZAPLETAL, Josef. *Kriminologie* 3. vyd. Praha: ASPI - Wolters Kluwer, 2008. ISBN 978-80-7353-376-8.

STAŇKOVÁ, Lenka, ŠČERBA, Filip, VICHLENDÁ, Milan. *Násilná kriminalita*. Praha: Leges, 2014. ISBN 978-80-7502-069-7.

TOMÁŠEK, Jan. *Úvod do kriminologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-746-7.

TUREČEK, Jaroslav et al. *Policejní technika*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-119-9.

WEST, Robert. *Modely závislosti*. Praha: Úřad vlády České republiky, 2016. ISBN 978-80-7440-157-2.

ZOUBKOVÁ, Ivana, FIRSTOVÁ, Jana, a kol. *Kriminologie – aktuální problémy*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2013. ISBN 978-80-7251-395-6.

ZOUBKOVÁ, Ivana et al. *Kriminologický slovník*, Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-312-4.

10.2 Zákonná úprava a judikáty soudů

Nařízení vlády č. 463/2013 Sb.

Nařízení vlády č. 455/2009 Sb.

Usnesení Nejvyššího soudu 4 Tdo 559/2017-30

Usnesení Nejvyššího soudu 8 Tdo 1496/2018-36

Usnesení Nejvyššího soudu 7 Tdo 422/2019-606

Usnesení Nejvyššího soudu 4 Tdo 1465/2016-28

Usnesení Nejvyššího soudu 3 Tdo 1138/2019-679

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník* v posledním znění

Zákon č. 65/2017 Sb., *o ochraně zdraví před škodlivými účinky návykových látek* v posledním znění

Zákon č. 45/2013 Sb., *o obětech trestných činů* v posledním znění

10.3 Webové stránky a elektronické zdroje

BECK, Anne, HEINZ, Andreas. Alcohol-Related Aggression - Social and Neurobiological Factors. *Deutsches Ärzteblatt Int.* [online], 2013, č. 110. [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3820993/>

Cambridge Dictionary: *Violence*. [online]. [cit. 3. 3. 2023] Dostupné z: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/violence>

EXUM, Lyn. Alcohol and aggression: An integration of findings from experimental studies. *Journal of Criminal Justice*. [online], 2006, č. 34. [cit. 6. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0047235206000195/pdf?md5=c9feec47627cc965586ee550a20bfadb&pid=1-s2.0-S0047235206000195-main.pdf>

FAJNZYLBBER, Pablo, LEDERMAN, Daniel, LOAYZA, Norman. What causes violent crime? *European Economic Review*. [online], 2002, č. 46. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0014292101000964/pdf?md5=1ac70de4c5485a77df2634d79bff8d59&pid=1-s2.0-S0014292101000964-main.pdf>

FELSON, Richard. Violence, Crime and Violent Crime. *International Journal of Conflict and Violence*. [online], 2009. [cit. 4. 3. 2023] Dostupné z: <https://www.ijcv.org/index.php/ijcv/article/view/2791/2552>

FERGUSON, Christopher, SAN MIGUEL, Claudia, HARTLEY, Richard. A Multivariate Analysis of Youth Violence and Aggression: The Influence of Family, Peers, Depression, and Media Violence. *The Journal of Pediatrics*. [online], 2009, Vol. 155, No. 6. [cit. 5. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0022347609005769/pdf?md5=dd8baeab11a85d7080c508c5eeeca029&pid=1-s2.0-S0022347609005769-main.pdf>

HILLEBRAND, Jennifer, OLSZEWSKI, Deborah, SEDEFOV, Roumen. *Hallucinogenic mushrooms: an emerging trend case study*. [online]. Lisbon: European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2006. [cit. 10. 3. 2023]. ISBN 92-9168-249-7. Dostupné z: www.emcdda.europa.eu/system/files/publications/406/TP_Hallucinogenic_mushrooms_107298.pdf

HOLCNEROVÁ, Petra. *Alkohol - Historie* [online], Praha: Centrum adiktologie, PK 1. LF UK v Praze a VFN v Praze, 2007. [cit. 14. 2. 2023]. Dostupné z: <https://www.adiktologie.cz/file/418/alkohol-uvod-historie.pdf>

KALINA, Kamil. *Mezioborový glosář pojmů z oblasti drog a drogových závislostí*. [online]. Praha: Filia Nova a.s., 2001. [cit. 5. 3. 2023]. ISBN 80-238-8014-4. Dostupné z: https://www.drogy-info.cz/data/files/Glosar_pojmu_ISBN_80-238-8014-4_rok-2001.zip

Národní monitorovací středisko pro drogy a závislosti: *Zpráva o alkoholu v České republice 2021*. [online], 2022. [cit. 5. 3. 2023], ISBN 978-80-7440-275-3. Dostupné z: www.drogy-info.cz/data/obj_files/33590/1128/Zprava_o_alkoholu_v_CR_2021_fin.pdf

Národní monitorovací centrum pro drogy a závislosti. Evropská školní studie o alkoholu a jiných drogách 2019. *Zaostřeno* [online], 2020, č. 5. [cit. 5. 3. 2023], ISSN 2336-8241. Dostupné z: www.drogy-info.cz/data/obj_files/33292/1057/Zaostreno%202020-05_ESPAD%202019.pdf

Policie ČR: *Vývoj registrované kriminality v roce 2022*. [online]. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/clanek/vyvoj-registrovane-kriminality-v-roce-2022.aspx>

SAM, N. Psychology dictionary: Substance intoxication. [online]. [cit. 10. 3. 2023]. Dostupné z: <https://psychologydictionary.org/substance-intoxication/>

Statistická ročenka Vězeňské služby ČR. [online]. Česká republika: Generální ředitelství Vězeňské služby ČR, 2022. [cit. 4. 3. 2023]. Dostupné z: www.vscr.cz/media/organizacni-jednotky/generalni-reditelstvi/odbor-spravni/statistiky/rocenky/statisticka-rocenka-2021.pdf

TONRY, Michael, FARRINGTON, David. Strategic Approaches to Crime Prevention. *Crime and Justice*. [online], 1995, č. 19. [cit. 6.3.2023]. Dostupné z: https://scholarship.law.umn.edu/faculty_articles/483

World Health Organization: Harmful use of alcohol. [online]. [cit. 18. 1. 2023]. Dostupné z: <https://www.who.int/health-topics/alcohol>

World Health Organization: *Drugs (psychoactive)*. [online]. [cit. 10. 3. 2023].
Dostupné z: https://www.who.int/health-topics/drugs-psychoactive#tab=tab_1

World Health Organization: *Status report on alcohol consumption, harm and policy responses in 30 European countries*. [online], 2019. [cit. 5. 3. 2023]
Dostupné z: www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0019/411418/Alcohol-consumption-harm-policy-responses-30-European-countries-2019.pdf

World Health Organization: *What are the most effective and cost-effective interventions in alcohol control?* [online], 2004. [cit. 5. 3. 2023] Dostupné z: www.euro.who.int/__data/assets/pdf_file/0020/74702/E82969.pdf

Zikmund.org: *Výpočty hladin alkoholu*. [online]. [cit. 14. 2. 2023] Dostupné z: <http://www.zikmund.org/alkohol/vypocty.htm>

Zikmund.org: *Stanovení alkoholu v organismu člověka*. [online]. [cit. 14. 2. 2023]
Dostupné z: <http://www.zikmund.org/alkohol/stanoveni.htm>